12.10.2022

Eduskunta
sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 §:n ja rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta (HE 112/2022) - sosiaali- ja terveysministeriön lisäselvitys

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on 5.10.2022 lähettänyt sosiaali- ja terveysministeriölle lisäselvityspyynnön. Alla sosiaali- ja terveysministeriön vastaukset.

1) *Taulukkomuotoinen vertailu sääntöjen vastaisesti maassa oleville henkilöille annetun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja lainsäädännöstä maiden (lähinnä Pohjoismaiden) välillä.*

Tämän muistion liitteenä on taulukko, johon on hallituksen esityksessä ehdotettua Suomen mallia koskevien tietojen lisäksi sisällytetty viiden muun valtiot tiedot. Kuten hallituksen esityksessä on tuotu esille, on taulukkoa lukiessa huomioitava, että paperittomien henkilöpiirin sekä kiireellisen ja kiireettömän hoidon määritelmät vaihtelevat eri valtiossa. Tämä hankaloittaa valtioiden välistä vertailua.

Lisäksi on hyvä kiinnittää huomioita siihen, että Euroopan muuttoliikeverkosto (EMN) on vuonna 2021 julkaissut raportin laatimastaan selvityksestä säännösten vastaisesti maassa pitkään oleskeleviin henkilöihin kohdistuvista toimista (Responses to longterm irregularly staying migrants: practices and challenges in the EU and Norway, EMN, 07/2021). Tutkimuksen tavoitteena oli antaa yleiskuva 25 EU:n jäsenvaltioissa ja Norjassa sovellettavista politiikoista ja käytännöistä, jotka koskevat kolmansien maiden kansalaisten pitkittynyttä säännösten vastaista maassa oleskelua. Selvityksen mukaan:

a) valtaosa valtioista myönsi kiireellistä hoitoa laajemmat oikeudet henkilöille, jotka ovat viranomaisten tiedossa (esimerkiksi henkilö, joka odotti karkottamispäätöksen täytäntöönpanoa), ja
b) noin kolmasosa valtioista mahdollisti kiireellistä hoitoa laajemmat oikeudet myös niille paperittomille henkilöille, jotka eivät ole viranomaisten tiedossa.

Tämän lisäksi oli valtioita (mm. Suomi), joissa tietyt alueet myönsivät paperittomille henkilöille kansallisessa lainsäädännössä säädettyä laajemmat oikeudet.

2) *Onko hallituksen esityksen kustannusarviossa otettu huomioon muuttunutta turvallisuustilannetta ja sen mahdollisia vaikutuksia maahanmuuttoon?*

Muuttunutta turvallisuustilannetta ei ole otettu taloudellisessa vaikutuksenarvioinnissa huomioon, koska Ukrainassa käynnissä olevan sodan ja sen seurauksena mahdollisesti lisääntyvien

maahanmuuttovirtojen vaikutukset eivät lähtökohtaisesti kohdistu käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen.

Ajankohtaisen kriisitilanteen seurauksena Suomeen tulevien ukrainalaisten sekä mahdollisten muiden valtioiden kansalaisten arvioidaan pääsääntöisesti hakevan Suomesta tilapäistä tai kansainvälistä suojelua. Tilapäisen suojelun voimassa olon ja turvapaikkaprosessin aikana henkilöiden oleskelu Suomessa on laillista ja heidän oikeutensa saada terveydenhuollon palveluita määräytyy kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011, *vastaanottolaki*) säännösten perusteella. Vastaanottolain nojalla palveluiden järjestämisestä vastaa se vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi kansainvälistä suojelua hakeva tai tilapäistä suojelua saava rekisteröidään. Kyseisille henkilöille annettujen palveluiden taloudelliset vaikutukset kohdistuvat siten sisäministeriön hallinnonalalle kuuluvaan vastaanottojärjestelmään.

Hallituksen esityksen valmistelun aikana on arvioitu, että hyvin pieni osuus nyt Suomeen mahdollisesti tulevista henkilöistä, päätyisi jossain vaiheessa oleskelemaan Suomessa paperittomana ja sen myötä olisi nyt käsiteltävänä olevan lainsäädännön piirissä. Tähän liittyy kuitenkin niin paljon epävarmuustekijöitä, ettei tässä vaiheessa voida laatia realistisia arvioita sen mahdollisista vaikutuksista. Ei ole kuitenkaan mitään syytä olettaa, että lopputulos ajankohtaisessa kriisitilanteessa eroaisi siitä mitä seurasi vuosien 2015 - 2016 aikaisesta kriisistä. Kyseisinä vuosina Suomeen tuli ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, mutta paperittomien henkilöiden arvioitu määrä Suomessa on pysynyt hyvin pienenä. Lisäksi Suomeen nyt tulevien henkilöiden turvapaikkaprosessi voi, heidän uusinta hakemukset huomioiden, kestää useamman vuoden. Näin ollen aikanaan mahdollisesti paperittomaksi jääville henkilöille annetuista terveyspalveluista aiheutuvat lisäkustannukset realisoituisivat aikaisintaan noin 3-5 vuoden kuluttua. Suomessa paperittomana oleskelevien henkilöiden kokonaismäärää on hyvin vaikea arvioida, koska se muuttuu jatkuvasti. Oletuksena kuitenkin on, että siinä vaiheessa, kun nyt Suomeen tulevat henkilöt mahdollisesti päätyisivät oleskelemaan Suomessa paperittomana, suuri osa tällä hetkellä paperittomana oleskelevista henkilöistä todennäköisesti on joko palannut lähtövaltioonsa tai siirtynyt jonkun muun valtion alueelle. Tutkimukset osoittavat, että paperittomat oleskelevat Suomessa vain lyhyen ajan. He yleensä pyrkivät siirtymään muihin Euroopan maihin, joissa mahdollisuudet työskennellä pimeillä työmarkkinoilla ovat Suomea laajemmat.

Paperittomien henkilöiden oikeus saada myös tiettyjä kiireettömiä terveydenhuollon palveluita on muuttuneen turvallisuustilanteen vallitessa myös keino turvata sisäistä vakautta. Se luo ennakoitavuutta ja auttaa sisäpoliittisen turvallisuuden kokonaiskuvan luomisessa, koska terveyspalveluiden kaltaisessa keskeisessä yhteiskunnan toiminnassa ei tule katvealueita niiden väestöryhmien kohdalla, jotka ovat turvattomassa asemassa ja näin myös alttiita erilaisille vaikuttamiskeinoille.

Liitteet:

1) Taulukko paperittomien henkilöiden oikeudesta saada terveydenhuollon palveluita eri valtioissa